

१०७
४(B)

अथ

107
4(B)

ग्रन्थनामः-

“कुण्डाकर्मरीचिमालाप्रकाशः”

कर्तृनामः-

श्रीभट्ट शङ्करः

विषयः-

प्रयोगः

Kundarka Manichi Mala Prakash .

256

अथ

कुण्डाकि मरीचि मालाप्रकाशः

१०७
४ (B)

१०७
४ (B)

१०७
४

भट्ट शङ्कर प्रणीतः

कुं-कटीका
२
मूल्ये ॥ कोटः पूर्वोत्तरोश्चोरिह वरुणदिशः पुच्छपार्श्वस्य पार्श्वी अंसौ पार्श्वस्य मध्यावनु जघनयुगं मध्यतः पुच्छकुक्ष्यो ॥ ५ ॥ द्विजोद्विगुणितः अंशुमलैस्त्रिका
र्यं ॥ फले द्विजे सति ॥ चतुर्विंशत्यगुलहस्तः ॥ तस्य रिमितस्य कुंडस्य फलं चतुर्विंशत्यागुणिता चतुर्विंशतिरेव ॥ तच्च षष्ठसप्तत्यधिकानि पंचशतानि अंगुला निभवंति ॥
तत्र मूलसूत्रांगुलानि द्विघ्नानि कार्यानि तदाष्टचत्वारिंशद्बन्ति ॥ एवं सर्वस्मिन् परिमाणे चतुर्गुणिते मूलसूत्रं द्विगुणितमेव कार्यं ॥ रलिनीति ॥ अस्मिन्ने
व चतुर्हस्ते फले दलिनि अर्धाधिके ३४ ॥ ५६ ॥ एतस्मिन् फले मांगुलानि दशांशोनपादमात्रं वर्धते ॥ ततश्च सार्धं यवानान्यके नषष्टिरंगुलानि षड्दली
मूलैस्त्रयं ॥ यथोक्तं वा जपेयीभिः ॥ विषयमंके षिति ॥ ५८ ॥ द्विजोद्विगुणिते १५२ फले यंशेन अष्टाभिरंगुलैः स्वाग्निभाजा स्वचतुर्थी शयुक्तेः दशभि
हित्यर्थः ॥ ते युक्तो हस्तचतुस्त्रिंशदंगुलानि भवंति ॥ तत्रापि अंध्रिरंगुलद्वयंतच्च स्वस्य चतुस्त्रिंशतमे न भागेन किंचिन्यनया काचतुष्टयात्मकेन ईनमिति तदि
हस्तसूत्रं द्विजोद्विगुणितं ६०९ ॥ अंते अष्टहस्ते नृत्रसूत्रं भवति ॥ एतदेव वा जपेयिनः ॥ नागान्यवासीति ॥ एतदेव स्वपंचदशांशद्वयोर्मेषद्वस्तमलं ॥ तदेव प
लाधिक्यान्मूलाधिक्ये सिद्धे कुंडोत्पत्तिवक्तुं परिभाषनाह ॥ कोट्यदिति ॥ प्रागुदक्स्यो र्यत्र संघितत आरभ्य रत्तं कार्यमि सुक्ते ॥ तस्य रत्तस्य पश्चिम दिश
माभ्यस्रत्रद्वयस्य ये अंताः दृत्तरेखा स्पर्शि नः पश्चिमदिक् मेण पुच्छपार्श्वस्य पार्श्वी भवंति ॥ पूर्वीत आस्यं ॥ पश्चिमातः पुच्छं ॥ दक्षिणोत्तरौ तो
पार्श्वौ ॥ तत्र पार्श्वस्य योर्मध्यो अंसौ ॥ पुच्छपार्श्वयोर्मध्ये जघनौ ॥ ५ ॥ एवं सर्वं कुंडोपयुक्ता पीठिकामारभ्य कुंडरचना प्रकारमाह ॥ सं
धेः पार्श्वस्य मध्यादनु तत गुणयोः कोटयोश्च स्त्रकोणास्तस्मात्प्राकृत्यां प्रविदेशात् कुरुवल यमिहा धेंद्रुमं पश्चिमार्धं ॥ श्रोण्याः पुच्छदले नद्य
मुखगुणतस्य स्मिरत्ते भगाभे ॥ पुच्छश्रोणीगुणज्यंदलवलययुगंचाधिकं षड्जेटु ॥ ५ ॥ श्रोण्यंसौ पार्श्वतो र्धीं युग्मभुजयुगलं दिग्निर्दिक् कोण
कस्याद्वयस्य पाष्ठासिकोणं विषयवयुतखसि चंगुलेष्टालिकुं ॥ सप्तासे दोस्त्रि दोर्दीर् लभि भर सद्वक्रभागयुक् क्रतो ज्यापचास्त्रद्विजो पार्श्वी
ननततिविवरं स्वाभवेदांशयुक्तं ६ ॥ अत्र एकहस्ते दृत्ते पर कुंडे च मांगुलप्रमाणं २० ॥ ५८ ॥ इत्युक्तमेव हि हस्त २८ ॥ २३ चतुर्हस्ते ५७ ॥ २

६ यैकात्रयाधिक्यवदयाधिकाष्टत्रिंशदंगुलानिअर्धवदेकुंजेज्यासु
त्रभवति॥तदधेर्धेनवलये कार्य॥

षट्को ७६।४६ तत्ररुतेकर्तव्यतैवनास्तिअन्येतुवश्ये॥चतुरस्रेत्वाह॥संधेरिति॥प्रागुदकसूत्रमध्यसंधेः यस्याधोस्यमध्यं अंसद्वयार्थः॥तस्मात्तअ
नुगतगुणयोःअनुलक्ष्यद्वरगुणयोःकोटयः अंताःअध्यास्रकोणाः भवन्ति॥चतुरस्रकोणाभवन्तीत्यर्थः॥अत्ररुतस्यअष्टौभागाःसुसमाःकार्याः॥
तेचद्वावेसौ॥द्वेपार्श्वौ॥द्वेजघने॥सुखपुच्छेचेत्युक्तं॥अत्रचतुरस्रस्यसमतासिध्यर्थेदक्षिणोसादारभ्योत्तरश्रोणिपर्यंतंअंसद्वयं॥तत्रसिंधिभा
गमनुलक्ष्यदेयं॥एवमुत्तरोसादक्षिणतश्चोणिपर्यंतंद्वितीयं॥तत्रसूत्रकोट्यः अंताःचतुरस्रस्यकोणाभवन्ति॥तत्रश्रोणिद्वयसूत्र
अंसद्वयसूत्रदक्षिणांसदक्षिणश्रोणिस्तत्रउत्तरास्यउत्तरश्रोणिस्तत्रैतिसमचतुरस्रभवति॥अत्रपंचस्वपिमानेषु मूलोपलानिप्रागेवोक्तानि॥
तस्मादिति॥अर्धवंदस्यकुंडस्यमध्यसाधनार्थेतस्मात्सूत्रद्वयसंधेः प्राक्प्राच्यावतुर्थोशदेशोशकुंनिरवायतस्यपरितः अर्धसूत्रेणवृत्तं
कार्यं॥तस्यवृत्तस्यपश्चिमाध्वंअर्धवृत्तंद्राभंकुंडंभवति॥अत्रोदकसूत्रानुपातेनज्यासूत्रस्यसूत्रमुत्तमं॥अत्रापिदिहस्तोदोमूलसंज्ञांगुलानि॥दि
हस्ते५०।२।चतुर्हस्ते७६।४।षट्हस्ते९४।४।अष्टहस्ते१०८।४।श्रोण्यादिति॥तार्धप्रमितेनकर्केनपुच्छमारभ्यचतुरस्रस्यश्रोणिद्वयसाध्यंतत्रसूत्र
देयं॥श्रोणिद्वयादसूत्रद्वयमुखपर्यंतदेयं॥तेनवृत्तगर्भेतिस्त्रिज्याधर्मस्त्रिकोणकुंडमुत्पत्ते॥अत्राप्येकहस्तेचतुर्हस्तसमानंमुजमानंवेत्तं॥उक्तंयु
क्त्यादिहस्तमादौतदेववर्धनीयं॥दिहस्ते५०।२।चतुर्हस्ते७६।४।षट्हस्ते९०।२।४।अष्टहस्ते१०८।४।४।अथद्विज्येयोनि
कुंजेवतयासः३०।२।सपातरवानलइत्युक्तः॥दिहस्ते४२।०।चतुर्हस्ते६०।४।षट्हस्ते७४।४।अष्टहस्ते८५।६।अत्रइष्टवृत्ते
करीयाचस्रमुत्पादयेत्॥मगाभेयोनिंकुंडोपुच्छश्रोणीगुणज्यं॥पुच्छश्रोणीपर्यंतोयोगुणस्तमेवज्यांरुत्वातन्मध्यात्पुच्छाद
रभ्यश्रोणिपर्यंतंअर्धवृत्तंकार्यं॥एवद्वितीयभागेपिचतार्धमुत्पादनीयंतनयोन्माकारंकुंडंभवति॥षट्कोणेतु॥जनघो

स्वरा मे २९१६ दले १४१७ इति व न व्यासस्य बाहोश्च माषनमुक्तं । तदेव द्विहस्तादौ ४२११ चतुर्हस्ते ४११४ षट् हस्ते ७३१२ अ
 षट् हस्ते ८४१२ अत्र व तार्धसर्वज्ञा मातं ॥ अत्रापि व न व्यासार्थे स्मृति तेन कर्कटे न चार्धस्थानादु मयतः अंसश्चोप्ये कल्प
 नीयो तेनांसयोः सूत्रं उक्तरीत्या दुत्तर पार्धसूत्रं । एवं चोप्येः सूत्रं ॥ दक्षिणार्धादं सो वधिश्चोप्ये वधि सूत्रं देयं । तेन षट् भुजं भवति
 यद्यप्ययं प्रकारः मुरवतः पुच्छतश्च कर्तुं शक्यः तथापि पुच्छस्थाने कोणपातात्फलं ॥ तार्धदेव कुंडकोणे योनिं तत्र वित्तमः इति वचने
 न तत्र योनि निवेधात् । यथापि मभुजस्य भुजस्य मभ्ययोनिः पतति तथैव भुजसमानं भुजं ॥ अष्टासनाह १ युगेति । व अत्र
 व न व्यासः त्रियवयुत्तरवसिं चंगुले यवत्रयाधिक चतारिंशदंगुलानि कुरुहस्ते ७०१३ ॥ द्विहस्ते ६५१६ चतुर्हस्ते ८१६ षट्
 स्ते ९८१३ अष्टहस्ते १३३१४ ॥ अस्मिन् वृत्ते चतुरस्रे प्रकृतिवदष्टा वंशाः सप्तमाः कार्याः ॥ तत्र पूर्ववच्चतुरस्रं विदिकोणकं
 द्विकोणकं चतुरस्रांतरं कर्तव्यं ॥ तत्र बाह्यं पटो द्विकोणा निष्कं परिमार्जं मध्ये षकोणं ज्याष्टं रम्यं कुंडमुस्यते ॥ अस्य
 प्राकृतिवत्तं सार्धाष्टा विंशत्यंगुलं प्रागेवोक्तं । इदं स्थिति वत्तं ॥ अपरं क्रियावत्तं मिति मेदः ॥ अत्र फलानयनादिकं सोपपत्तिकं ३
 मग्रे वक्ष्यते ॥ यद्वा अस्मिन्नेव वृत्ते चतुरस्रवत्तवदष्टा वंशाः कल्प्या यथा कुंडकोणे योनिर्न पतेत्तथैव चिह्नं कर्तव्यमी

कुं.क

भुजेनगुणितः ३८४ इदं पादद्वयेन १९२ युक्तं ५७६ सप्तासितु एव देवायुतगणफलात् एकचत्वारिंशत्सहितया अष्टषष्टिश्चास्यात्
५८४ अस्य मूलव्यासः २९ भुजः १२१५ अस्य वर्गः १५९ अनेन न्यूनीकृतव्यासवर्गः ६८२ अस्य मूलं २६ इदं दोर्निघ्नं ३२९ इदं गुणितं
५८५ स्वाष्टमांशेन २ न्यूने ५७६ सप्तासिफलं अष्टासिदेवायुतगुणफलं एकसप्तस्यधिकृत्या सहस्रया भक्तं लब्धं ८१२ अस्य मूलव्या
सः २८४ अत्र भुजः १०१५ अस्य वर्गः ११९ अनेन न्यूनीकृतवर्गः ६८३ अस्य मूलदोर्घः २८८ द्विगुणितं ५७६ अष्टासिफलं भवति एतदेव वृत्तव्या
सभुजमानानां सर्वत्राव्यभिचारात् भुजसाम्याधि सिध्यर्थं प्रकारांतरं नम्यं इदमेकहस्तवृत्तानां भुजानां वयोन्याद्यंगसहितानां मा
नयुक्तं द्विहस्तदो मूलसूत्रानयनप्रकारं गणितानभिज्ञानां सुगममाह इष्टव्यासमितैर्भुजैः समचतुष्कोणं निघायां कयत्कर्णार्धेर्धर्मसुखं
सतायमारीदृशो त्रैषु रक्षांसतः मूलं व्याधिगुणफलं वदनतः पार्श्वार्धेर्धर्मसुखं सतः पार्श्वार्धेर्धर्मसुखं कटो द्विगुणितं कर्णार्धेर्धर्मसुखं दले १४०
इष्टव्यासिति। समचतुरस्रे दक्षिणां सादक्षिणां भुजयोर्ये मेचिहं कार्यं तदर्थं सजं। तथा मुखार्धार्धवधिसूत्रं गृहीत्वा तदपि दक्षि
णां सादक्षिणं रेखाया मेव चिहं कार्यं इदं त्रिपातचिहं तथा दक्षिणां सात्पूर्वभुजसमसूत्रे कर्णार्धेर्धर्मसुखं त
तः मुखपार्श्वयोयसूत्रं न द्विगुणितं द्विहस्तमूलं तथा मुखार्धसूत्रं द्विगुणितं त्रिहस्तमूलं तथा मुखपार्श्वसूत्रं
त्रिगुणितं चतुहस्तमूलं तथा तारां सात्पूर्वभुजसूत्रं द्विगुणितं षड्दस्तमूलं उत्तरां सादक्षिणां पार्श्वसूत्रं द्विगुणि
तं पंचहस्तमूलं उत्तरां सात्त्रिपातसूत्रं द्विगुणितं सप्तहस्तमूलं उत्तरां सादक्षिणां त्रैषु रक्षांसतः

१२४१९ यदा द्वाविंशति २२ विहते भूशैलेः ७ स्तूलोपि वा स्यात् व्यवहारसिद्धये इत्युक्तदिशा परिधिं प्राप्तिं ध्येयं तत्तत्परे परिधि
 गुणितव्यासपादः फलं स्यादुक्तरीत्या वा फलमुन्नेयं योनौ तस्मादेवायुतगुणात् फलं सार्धं त्रिवनति सहितया षष्ठ्या २२३१४ लब्धं १५
 अस्य मूलं २०१२ वृत्तव्यासः अयमेव यो निकुंडं मत्त्रिकोणद्वयस्य लंबः यस्त्रयोर्मध्यबाहुः स एव भूमिः तन्मानं चतुर्थी शोनाहर्गो ६६४२ अस्य
 मूलं २६११४ अस्यार्धं १३०५६ इदं लंबेन गुणितं ३९६४४ इदं यस्त्रद्वयफलं लंबगुणिभूम्यर्धमिति वचनात् अथ चतुर्थी योः फलानयनं तत्फलं व्यासः
 ३५१२ अस्योक्तरीत्या परिधिः ४०१४ अत्र योर्धतः ७१८ अस्य चतुर्थी राः १७२१४ इदं पूर्वेण ३९६४४ सहितं ५७१६३ इदं एकहस्ते यो निकुंडे फलं क्रमात्प्रा
 प्तं यस्त्रभाजकमाह सार्धं सप्तविंशति रिति तस्मिन्नेवायुतगुणिते फलार्धं सप्त चत्वारिंशत्सहस्रं त्रिंशत्सहस्रं भक्तं लब्धं १७४७ अस्य मूलं ४२११
 पादोनस्य वृत्तव्यासवर्गस्य मूलं भुजः आयेन स्य भुजवर्गस्य मूलं लंबः अस्त्रयस्त्रय भुजा नो समसाहु ज एव भूमिः भूम्यर्धं न लंबे गु
 णितं यस्त्रफलं तदेव भवति अत्र भुजा र्धं १८१२ लंबं २११४ अत्र चतुरस्रे तु तदेवायुतफलं रवाभ्राभ्रार्थैः पंच सहस्रे लब्धं ११५२ अस्य मूलं
 १२४१९ यकाचतुष्टयो न चतुस्त्रिंशदं गुलात्मकं अयमेव कर्णः एतद्गोर्धं ५०६ मूलं चतुरस्रबाहुः पंचास्त्रादिषु वृत्ते यावत्सो यावत्सो जाः पतंतिके इमं मिलस्यु
 त्रिकोणानि भवन्ति तदेव पंचास्त्रादौ एकेन द्वाभ्यां त्रिभिश्चतुर्भिः पादैः एधितं पंचास्त्रादिफलं भवति तत्र पंचास्त्रे तावत्तदेवायुतफलं यवद्वययुक्तं
 चतुश्चत्वारिंशत्सहितया एकोनषष्टिभक्त्या भक्तं चेत् लब्धं ९६९ अस्य मूलं ३११७ भुज १८१२ अस्य वर्गः ३३३ अनेन ऊनो व्यासवर्गः ६१३६
 अस्य मूलं लंबः २५११४ अयं भुज न गुणितं ४६१०५ इदं स चतुर्थी शोनाहर्गो ६६४२ अनेनाधिकं ५०६ षडस्रे तु पंचनलधिकया चतुःष
 ण्दिशा स्यात् तस्मादेवायुतगुणात् लब्धं ८८९ तस्यैव चतुर्थी शोभुजवर्गः २२११६ अनेनो नो व्यासवर्गः अस्य मूलं २५१६१२ अयं लंबः

ति। सप्तमस्य ग्राहः। सप्तमस्य इति। अनस्य कति वृत्तमुक्तं॥ गोदा विति। यथा वृत्तव्यासवर्गः ८४९ तस्य पादत्रयं ६३६ अस्य
मूलं २५११ अस्यार्धं १२५५४ इदं अष्टषष्ट्यधिकद्विशततमेनांशो न युक्तं॥ सप्तमस्य देवर्षि वृत्तिः। इदमुक्तं। अनियवर्णिष्टः।
१२५५ इति पंचास्य इति। स्मराने सयवेधियादधतयः। एकयवधिकैक निशदं गुले किं न दधिक्रयादयुक्ता दशानु
लानि १८। २३३ पंचज्या भवेती सुक्तं तत्र व्यासवर्गः ९। ६। ८। ६। अस्यार्धं ४४८ अस्य मूलं द्वाविंशतिः। इदं पाश्वो न न
सूत्रं द्विगुणितं ४४ वृत्तव्यासः ३१११। सोपि द्विष्टः ६२१२ अनयो रंतरं १८। २ इदं चतुःशततमांशो न युक्तं त्रयात्म

२ वकूटस्थितेन प्रथमकक्ष्याभूष्य ५ मातुर्मलामहमिथुनस्तथो ५

प्रातः
कृत्यं